

A Mindszenty ügy

A kölcsönös bizalmatlanság

A konstruktív rendezés gátja

A TÁVOZO BÍBOROS

Az USA-nak is teherterhelé vált

magát, s kiátkozás terhe mellett tiltotta meg a kommunistákkal való együttműködést. Mégis aránytévés volt, hogy a katolikus egyházat tették meg „fő ellenségnek”, s a klerikális reakció elleni harcot jelölték meg fő feladatnak. A kiélezett légkörben mind az állam, mind pedig az egyház vezetői követtek el hibákat, ami gátolta az állam és a katolikus egyház viszonyának konstruktív rendezését.

A publikált dokumentumokból és nyilatkozatokból megállapítható: a Mindszenty-perben a vádak alapjában igazolódtak. (Az ügyesség a köztársaság megdöntésére, a királyság restaurálására irányuló, külföldi valutáris támogatással történő politikai szervezkedés miatt emelt vádat.)

Az akkori általános nagyon feszült, belpolitikailag kiélezett helyzetben azonban az ügy méreteit, súlyosságát, veszélyességét felfuvalították. A perrel kapcsolatos propagandakampány pedig a klérus szélsőséges, a köztársasággal szemben álló részének megfélemlítését célozta. Tény, hogy Mindszenty ellensége volt a magyar népi demokráciának, ezért félreállítására nélkül — ami a hatalom kiprovokált önvédelmi lépése volt — nem volt lehetséges a kibontakozás. A törvénytelen, persze, semmivel sem igazolható, mint ahogy azok a módszerek sem, amelyek sértették a hívők jelentős részének önértéket, válaszos meggyőződését.

Ily módon az állam és a katolikus egyház közötti tárgyalásokra csak 1950 nyarán került sor, és az csak több forduló után, augusztus 30-án vezetett az egyezmény aláírásához.

Nagy Imre sem jó

1956. október 31-én — foglalja össze a további fejleményeket a szerző — a rétsági páncélos alakulat ellenforradalmár tisztjei Budapestre hozták az addig fogva tartott Mindszenty bíborost, aki nem Esztergomból, hanem a budavári primási palotából kívánt irányítói szabni egyháznak és az országnak. Elsőként felfüggesztette a papi békemozgalmat vezetői papi funkciójukból, és a főváros haladéktalan elhagyására utasította őket. November 3-án a parlamentből közvetített rádióbeszéd-

dében leszögezte: ott kívánja folytatni, ahol 1948 karácsonján kényszerből abbahagyta. „Nem kell szakítanom múltammal. Isten irgalmából ugyanaz vagyok, mint aki voltam bebörtönzésem előtt.” Az eseményeket „nemzeti szabadságharcnak” nyilvánította, hogy a történetek szovjetellenes jellegét emelje ki, és tagadja, hogy azok a szocialista rendszer megújítására irányultak volna. Figyelmeztette Nagy Imrét, ha továbbra is ragaszkodik a változás „nemzeti kommunista” jellegűvé minősítéséhez, úgy „még egy bizonyosságra” kerülhet sor, azaz a nélkülük és ellenük folytatandó harcra. Sőt, már a Nagy Imre vezette revizionisták felelőssége vonását is követelte, a múltban történelemért őket éppúgy „bűnösnek” minősítette, mint azokat, akik ellen harcot kezdtek. Ha időközben nem kerül sor az ellenforradalom fegyveres leverésére, úgy az ő ösztönzésére és áldásával Nagy Imrét is kiszorítják a hatalomból és kezdetét veszi a kapitalista társadalmi rend nyílt és teljes restaurálása. Nem csinált titkot abból, hogy célja a magántulajdon visszaállítását, az 1945 óta történt államosítás hatályon kívül helyezése. Mint mondta, „a szociális érdekektől helyesen és igazságszerűen korlátozt, magántulajdon alapján álló, kizárólag kultúracionista szellemű nemzet és ország akarunk lenni”.

Mindszenty beszéde nem az általa szorgalmazott „nemzeti egyeztet” erősítette. Ellenkezőleg, nagymértékben hozzájárult a frontok tisztázódásához. Sok, addig bizonytalan ember — köztük hívek és papok — számára is segített megérteni az események lényegét s tényleges irányát.

1956. november 4-ének hajnalán a bíboros a felelősségre vonás elől a budapesti amerikai követségre menekült, ahol politikai menedéket kapott.

Bukott politikusként

1970 nyarán a magyar kormány képviselői és a Szentzsák között érdemi tárgyalások kezdődtek. Ezt megelőzően a magyar püspöki kar azzal a kéréssel fordult a pápához, hogy a papok képviselői funkcióvállalását és politikai szereplését tiltó 1957-ből származó dekrétumot vonja vissza, az engedélyezés joga kerüljön vissza a magyar püspökök kezébe, a papi békemozgalmat résztvevői elleni rendszabályokat pedig szüntessék meg. 1971. október 13-án a Vatikán kedvező döntést hozott. A kormány viszont bejelentette: csupán a pápai kinevezésektől függő egyházi állások betöltéséhez szükséges az Elnöki Tanács előzetes hozzájárulásának kikérése, a megyéspüspökök és néhány más ordináriusok kinevezéséről függő állások betöltéséhez pedig az Állami Egyházügyi Hivatal elnökének

előzetes hozzájárulása. A többi egyházi állás betöltéséhez szükséges előzetes állami hozzájárulás fokozatosan módosult, egy részüknél csupán bejelentésre, zöménél arra sincs szükség.

Egyidejűleg zajlott le a Mindszenty-kérdés megoldása is. 1971 május elején a Szentzsák előterjesztette megoldási ajánlatát: hozzájárul ahhoz, hogy Mindszenty bíboros elhagyja Magyarországot és a Vatikánba utazzék; az esztergomi érseki székhely végleges betöltéséig megtartja érseki rangját; s végül Mindszentyt az állam rehabilitálja, miután szabadon elbúcsúzhat híveitől. A két utóbbi feltétel a kormány számára elfogadhatatlan volt. A szeptember elején induló tárgyalásokon, ahol a magyar államot Miklós Imre államtitkár képviselte, a szeptember 9-én aláírt megállapodás rögzítette a távozás feltételeit: a kormány hozzájárul, hogy a bíboros a Vatikánba távozzék; a Vatikán biztosítja a kormányt, hogy Mindszenty a távozása után tartózkodni fog attól, hogy bármilyen módon beavatkozzék a magyar katolikus egyház életébe s ellenesen nyilatkozzék vagy tevékenykedjék a Magyar Népköztársaság és kormánya ellen. (Ezt a követelményt Mindszenty nem tartotta be és a Vatikán sem tartotta be vele.) Az Elnöki Tanács Mindszentyt kegyelemben részesítette, az 1956-os tétellel miatt 1962-ben ellene indított büntető eljárást pedig megszüntette. A kormány kifejezte reményét, hogy Mindszenty 80 éves korában — 1972 márciusában — nyugalomba vonul, és az esztergomi érseki székhely megürül.

Mindszenty kényszerhelyzetben volt, mert személye az USA számára is teherterhelé lett. 1971. szeptember 28-án végül is elhagyta az ország területét. A főpap, aki az amerikai követségen eltöltött másfél évtized alatt sem változtatott korábbi nézetein, bukott politikusként kényszerült távozni hazájából. Amikor betöltötte 80. életévét, VI. Pál levélben szólította fel a bíborost a lemondásra. Mindszenty ez elől is elzárkózott. A pápa arra kényszerült, hogy december 18-án az esztergomi érseki széket egyházzójilag üresnek nyilvánítsa, azaz Mindszentyt „nyugállományba helyezze”.

A magyar katolikus egyház hierarchiájának teljessé tétele elől az utolsó akadály is elhárult. 1974 elején Lécai László címzetes püspököt tette meg esztergomi apostoli kormányzóvá, majd — az Elnöki Tanács előzetes hozzájárulása után — 1976. február 10-én Lécait esztergomi érsekké nevezte ki VI. Pál pápa.

VÁRNAI FERENC